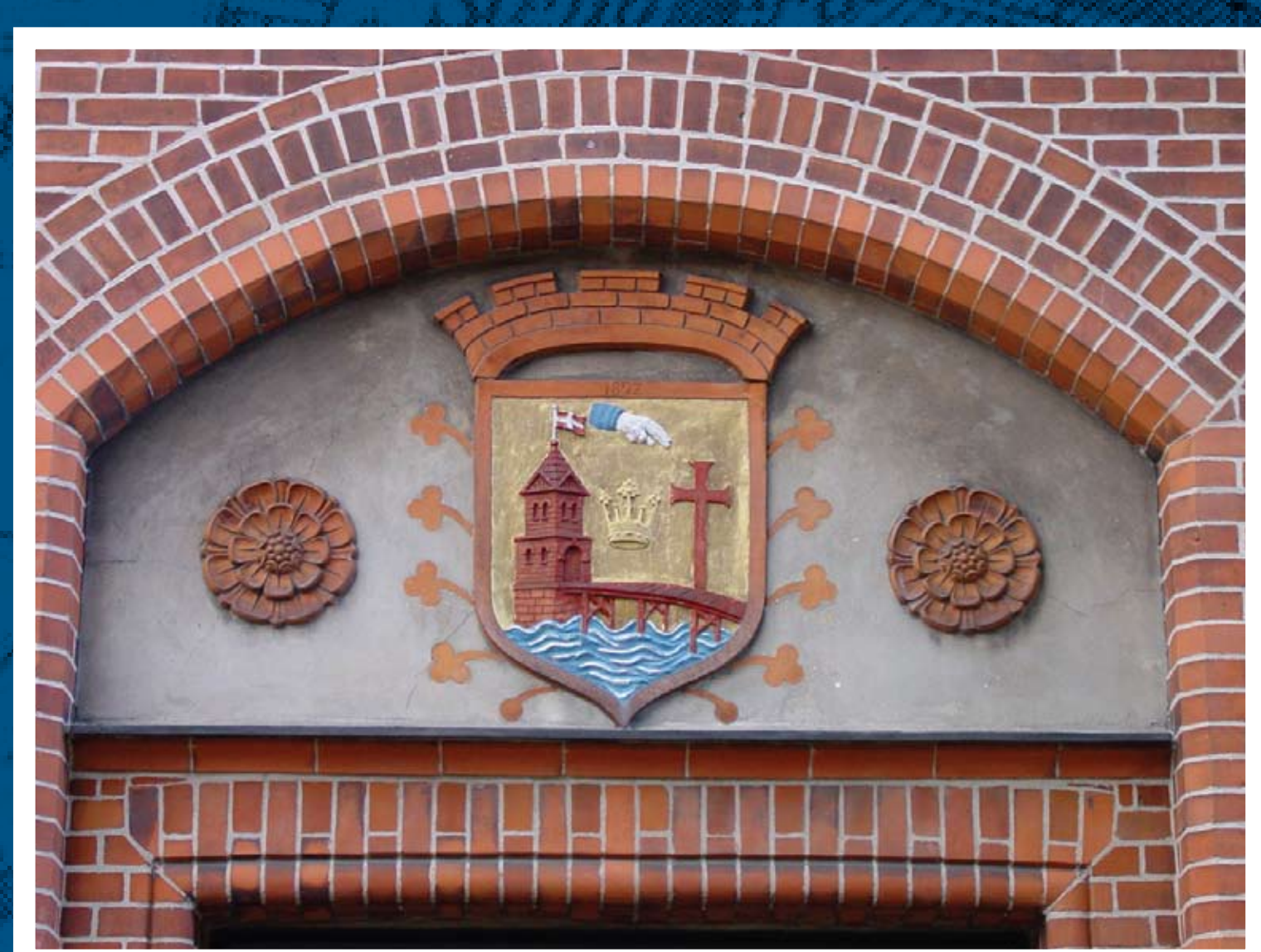

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Skolens udvikling i Køge gennem 200 år

I 2008 fylder Køge Kommunes skolevæsen 200 år.

Den 2. november 2008 er det 200 år siden at Køge grundlagde den første skole med almindelig, gratis skolegang for børn i Køge. I Køge kom skolen endda før det blev lovpligtigt i 1814.

Gennem 200 år har et utal af børn passeret ind og ud af byens skoler og deres liv har været forandret for altid. Det er da noget, der er værd at fejre!

For at markere jubilæet, har Køge Byhistoriske Arkiv, sammen med PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og Skoleafdelingen i Køge Kommune udarbejdet denne udstilling om skolernes historie. Skolerne har gennem de sidste 200 år udviklet sig

- Fra kun at være for drenge til også at være for piger
- Fra at være for et fåtal til at være for alle
- Til at undervisningen er en lovsikret rettighed - og en pligt

Du kan finde alle billeder fra udstillingen på www.historieskolen.dk. Her finder du også en quiz, forslag til videre læsning samt forslag til opgaver for skoleklasser.

I 2008 er det 200 år siden at det kommunale skolevæsen i Køge blev grundlagt. Det skete med Borgerskolens oprettelse på Hjørnet af Nørregade og Katekismusgade. Den blev senere erstattet af en nyere bygning og omdøbt til Brochmands Skole. I dag ligger Kunstmuseet Køge Skitsesamling i bygningen.

**En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune**

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Forgængere for det kommunale skolevæsen - Latinskolen og private skoler

Før der kom offentlige skoler, var der meget begrænsede muligheder for at få undervisning. Det var derfor kun en lille elite der gik i skole.

Latinskolen

I 1539 indførte Kong Christian 3. en lov om at der skulle opføres latinskoler i alle Købstæder. I Køge er det uvist præcis hvornår skolen blev stiftet, men det var allerede omkring 1540.

Den eksisterede og var mere eller mindre aktiv i over 230 år. Over 350 elever nåede i den periode at tage eksamen fra skolen. Det svarer til kun ca. 1,5 elev om året i gennemsnit. Hovedformålet med latinskolerne var da også at uddanne præster til kirken.

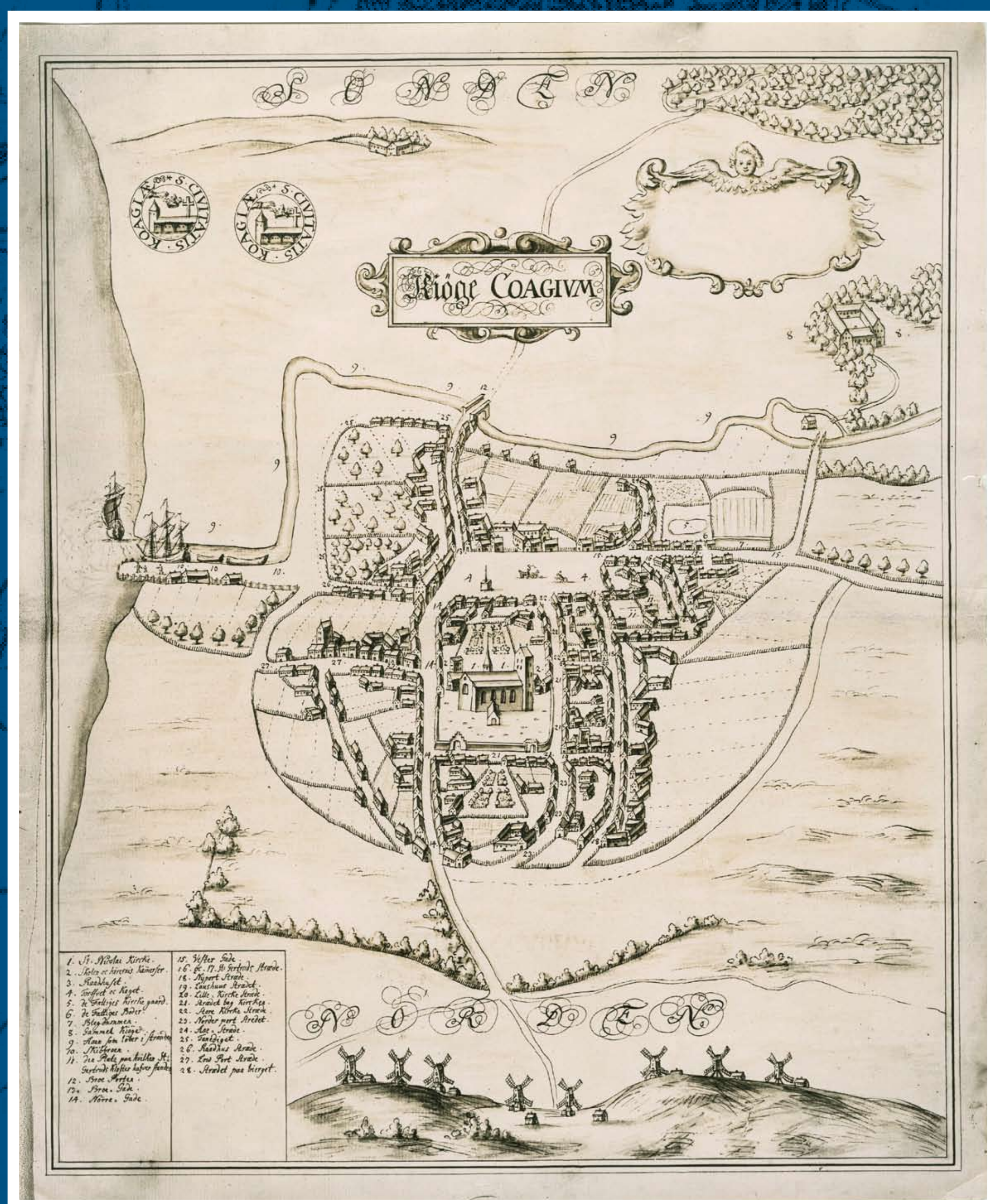
Køge Latinskole eksisterede fra ca. 1540 og frem til 1776, hvor den blev nedlagt. Der var da 16 elever, og kun de færreste af dem var fra Køge. Det var derfor meget få børn fra Køge der gik i skole.

Private skoler

Derefter var der ingen rigtig skole i Køge, undtaget en såkaldt "dansk skole": En lærer blev ansat af bystyret efter at have aflagt prøve på sine evner hos præsten. Kravene har dog næppe været store.

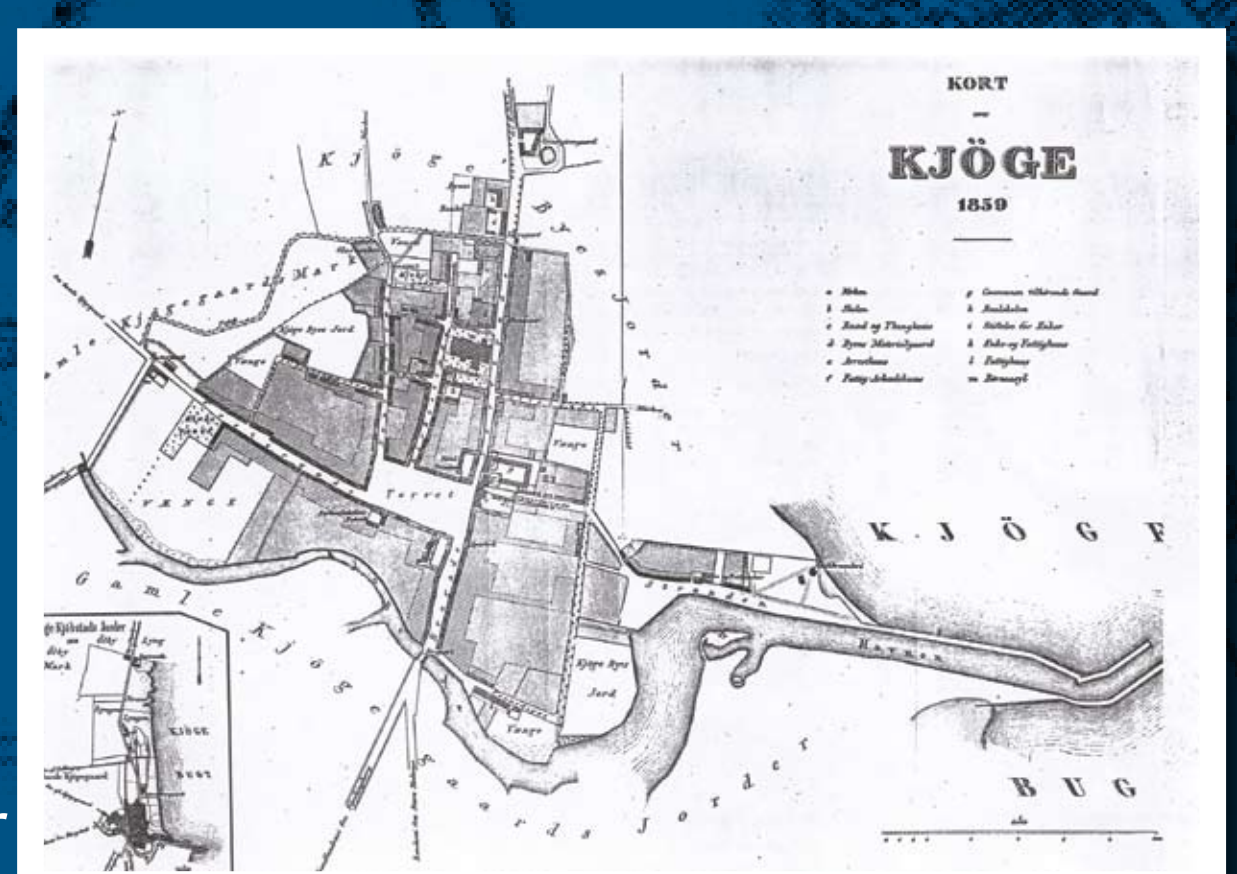
Lærerne var uuddannede og typisk ældre borgere, der kun fik en ussel løn. Der var blandt andre flere ældre damer der havde små skoler. Også en forhenværende skriver i Søkommissariatet og en tidligere urtekræmmer underviste børnene i Køge.

Byens velhavende borgere havde mulighed for at hyre en privat huslærer til deres børn. De mindre velstillede kunne sende deres børn til forskellige private småskoler, hvis ikke de helt måtte undvære undervisning.

Latinskolens udseende kendes desværre ikke. Skolens bygning lå på det søndre hjørne af kirkegården ud mod Nørregade. Den var til sidst så forfalden, at rektor fik tilladelse til at holde undervisningen i sit eget hjem. I 1775 blev der givet kongelig tilladelse til at sælge bygningen og nedlægge skolen.

Her over ses Resens kort over Køge fra 1677. Kirken, som Latinskolen lå ved siden af, ses midt i billedet. Køge havde stort set ikke forandret sig i udstrækning siden 1600-tallet og ændrede sig heller ikke nævneværdigt frem til 1808, hvor den første kommunale skole blev grundlagt. Til højre ses Køge i 1859 og udstrækningen er stadig den samme.

**En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune**

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Borgerskolen - Gratis skole

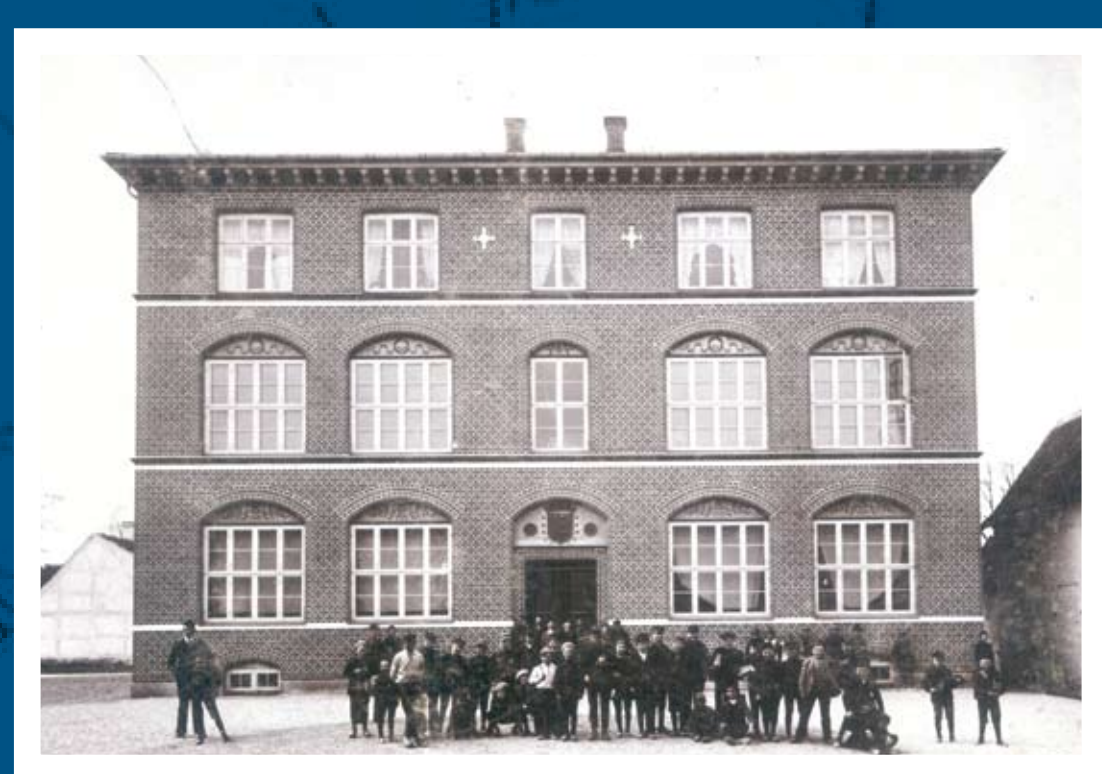

Borgerskolen i Køge

Den 30. oktober 1808 kunne præsten i Køge Kirke fra prædikestolen stolt fortælle om åbningen af en borgerskole i Køge.

Borgerskolen, fra 1924 kaldet Brochmands skole, var da kommunens eneste skole og skolegangen var gratis.

Skolen blev indrettet i den såkaldte provstegård på hjørnet af Katekismusgade og Nørregade. Der var 84 elever i alt fra starten, og skolen var kun for drenge. Der var dog langt fra pladser nok til alle. I 1819 var der 273 skolepligtige børn, men der var kun plads til 100 børn i skolen.

Den gamle skole blev senere erstattet af en ny skolebygning, som blev bygget på den gamle skoles plads. Den blev tegnet af arkitekt Martin Borch, kostede 43.795,07 kr. og indvielsen var den 3. november 1892.

Den 1.8.1989 blev Brochmands Skole og Tøxens Skole i øvrigt sammenlagt til Sct. Nikolaj Skole.

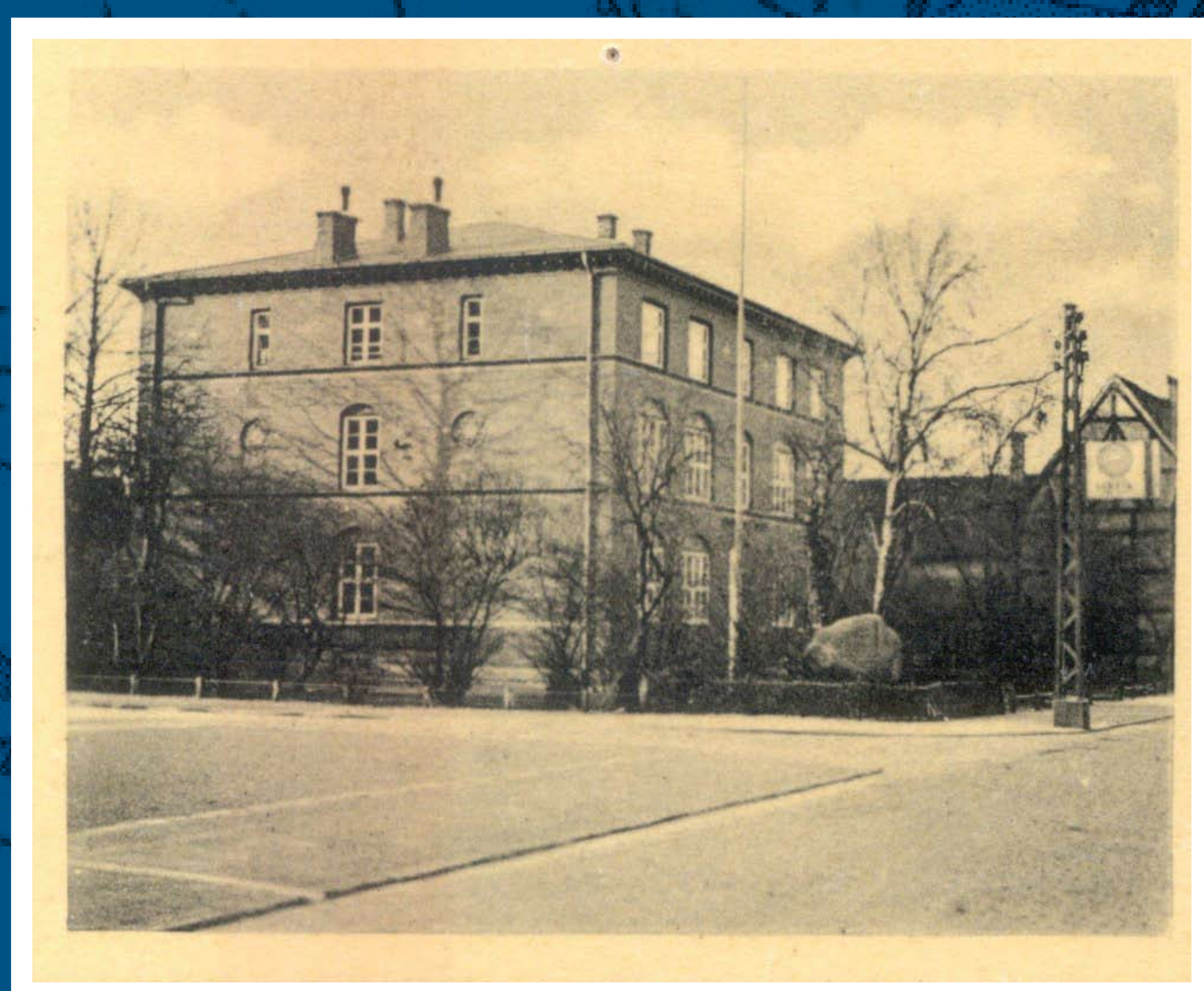
Kampen om enhedsskolen i Køge

Frem til 1859 var Borgerskolen byens eneste kommunale skole.

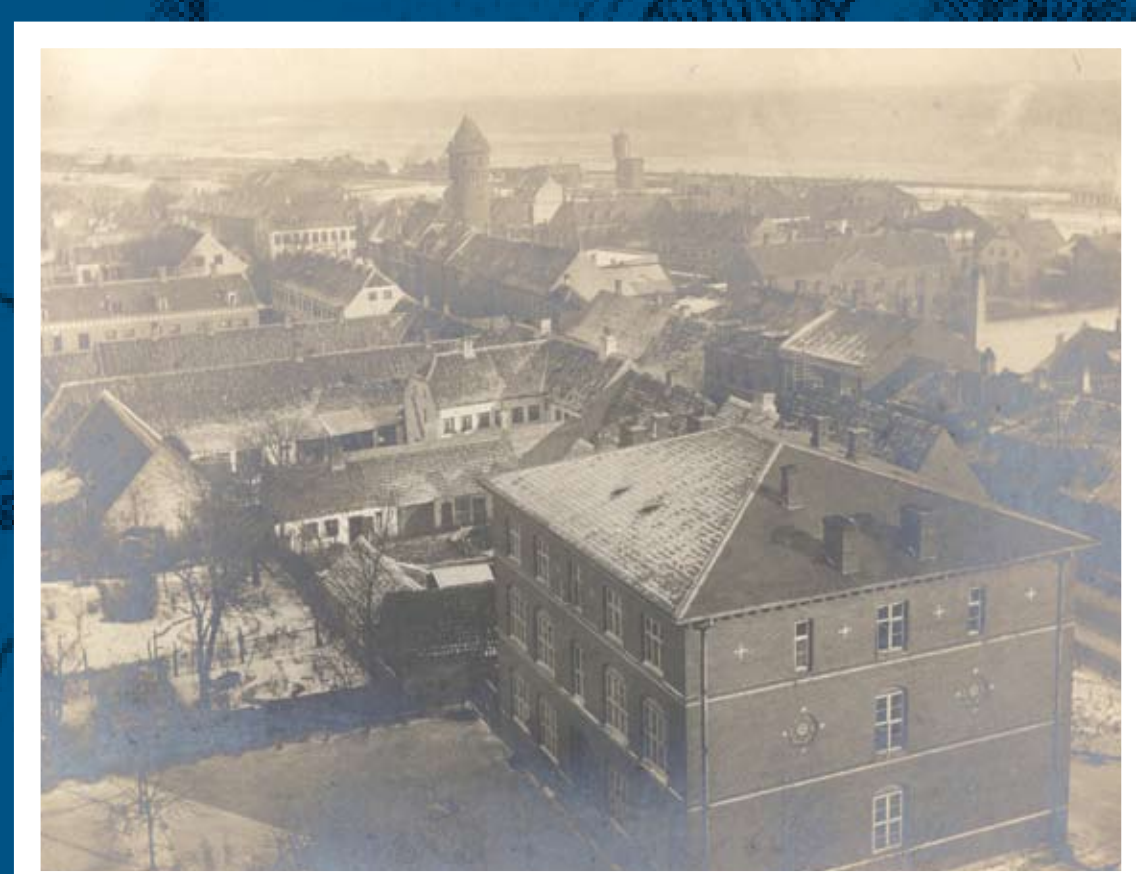
I 1859 blev Tøxens Skole stiftet og herefter var der to kommunale skoler: Den gratis, almindelige Borgerskole og den højere betalings-skole, Tøxens Skole.

At den ene var gratis og den anden en betalingsskole betød, at der hurtigt kom sociale skel mellem de to skoler: På Tøxens Skole var der dobbelt så mange undervisningstimer som på Borgerskolen og der var flere forskellige fag. Der blev gjort rent oftere på Tøxens Skole, lige som der var flere kakkelovne, højere til loftet og færre elever i klasserne.

Alt i alt var børnene på den gratis Borgerskole langt dårligere stillet end børnene på betalingskolen, til trods for at begge skoler var kommunale. Det gav anledning til nogle heftige politiske kampe i Byrådet i Køge, om at skabe et ensartet skolesystem for alle børn, den såkaldte enhedsskole. Kampen stod i mange år mellem de borgerlige og Socialdemokratiet. Først efter systemskiftet i 1921, hvor Socialdemokratiet fik flertal, blev enhedsskolen for alvor gennemført i Køge. Fra 1929 blev Enhedsskolen endelig indført og skolegangen blev gratis i begge skoler.

Fotos af Borgerskolen i Køge (tv). Til højre ses et klassebillede fra 1911 (øverst) og 1. klasse på Brochmands skole i 1938/39 (nederst).

En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv, i samarbejde med PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og Skoleafdelingen i Køge Kommune

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Tøxens Skole - Betalingsskole

"Skole: Bekostet for Tøxens legat 1859"
Skolen blev indviet 4. februar 1859.

Modsat Borgerskolen, var Tøxens Skole lige fra begyndelsen både for drenge og piger. Eleverne var dog adskilte i drenge- og pigeklasser, ligesom skolegården var opdelt i sektioner.

Tøxens skoles bygning
ved H. C. Andersensgade,
opført 1913 efter tegning af
G. B. Hagen.

Skolen havde flere skiftende navne, men er altid blevet omtalt som Tøxens Skole. Skolen var oprindeligt en toetagers bygning, som blev opført på "byens banke" (mellem H.C. Andersensgade og Nørregade). I 1912-13 byggedes en afdeling ud mod H.C. Andersens Gade, med en ny udvidelse i 1930.

I disse år var Tøxens Skole betalingsskole, mens den nærliggende Borgerskole, senere Brochmands Skole, var gratis.

Først i 1929 blev Enhedsskolen indført i Køge. Det betød at Tøxens Skole ophørte med at være betalingsskole. I mange år fremover blev Tøxens Skole dog stadig betragtet som byens "fine" skole.

Ovenfor: Elever fra Tøxens Skole.
TH: Fotografier af lærerne ved Tøxens Skole. Ca. 1918.

Frederik Opffer fortæller - Hård disciplin i skolen:

Frederik Opffer, der ses her til højre, var redaktør på Køge Avis. Han fortæller i sine skoleerindringer fra Tøxens Skole om en lærer med en ganske særlig pædagogik:

"Han nøjedes ikke med at gennemtæske os, så vi næsten ikke kunne tåle at sidde på vores blodunderløbnede bagparti, men han eksperimenterede med at "hænge" en dreng, som han havde et særligt godt øje til, i gardinsnoren, stillede ham op ad en ophedet kækkelovn en hel time igennem, kradsede dagligt hul på hans ene hånd og kom helvedssten deri".

Til det er der vist blot at sige: Godt man ikke gik i skole dengang.

**En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune**

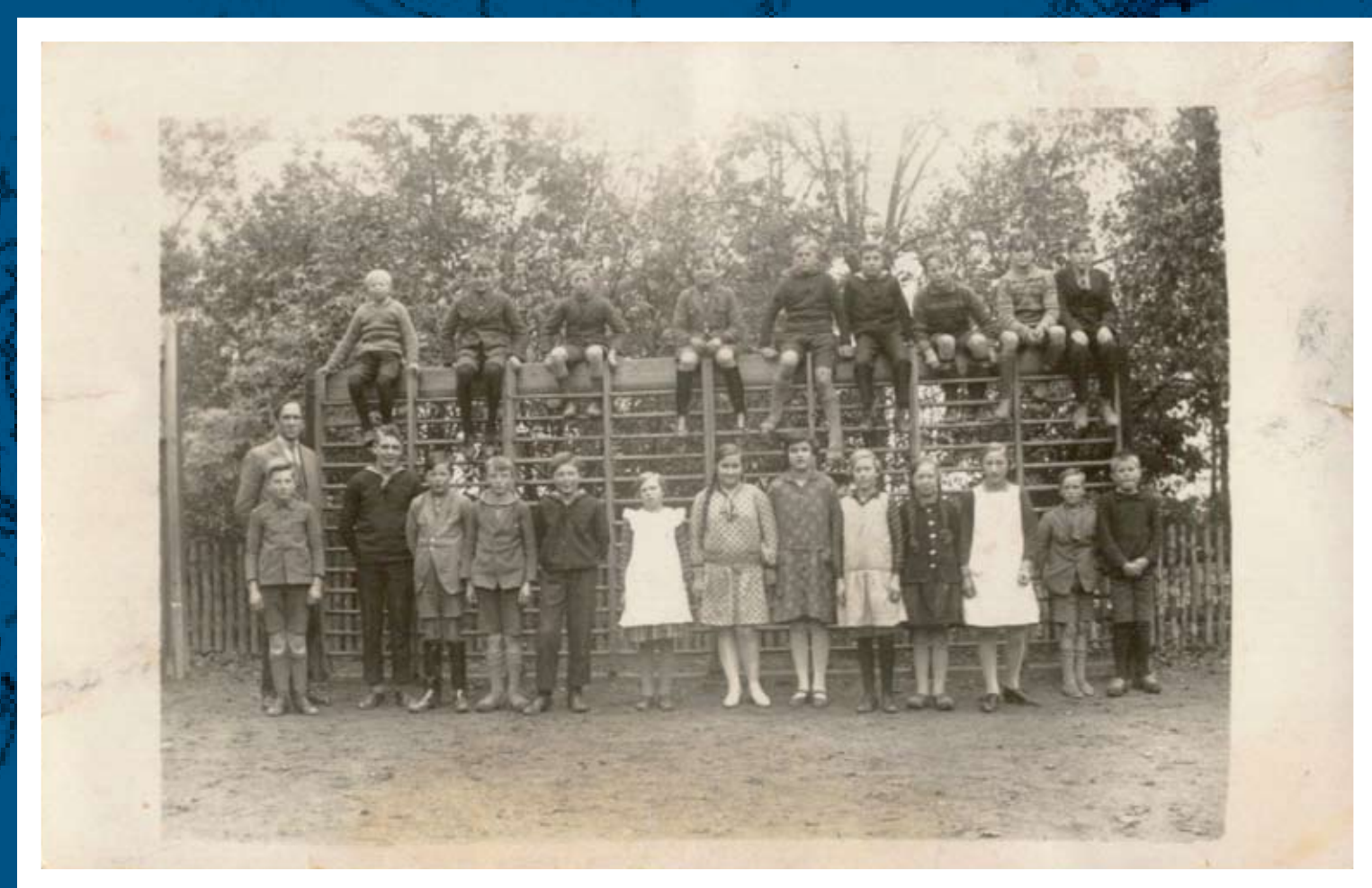
KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Skoler på landet

I mange af de små landsbyer i den nuværende Køge Kommune er de gamle skolebygninger bevarede, selv om de ikke længere eksisterer som skoler. I dag ejes bygningerne af private personer og bruges som boliger. På den måde lever skolehistorien videre i de små lokalsamfund. Det gælder for eksempel for Ølby, Egøje, Åshøj, Tessebølle, Nørre Dalby og flere andre. På billederne her ses en lille samling af billeder fra landsbyskolerne.

Der er typisk ikke bevaret lige så mange billeder fra de små skoler på landet, men heldigvis findes der da mange gode billeder. Arkiverne i Køge Kommune vil meget gerne høre fra dig, hvis dine forældre eller bedsteforældre har materialer om deres skolegang i Køge Kommune.

I venstre side ses fra oven:

- Tessebølle Skole
- Egøje Skole
- Herfølge Gl. Skole
- Herfølge Gl. Skole
- Den første Ølby Skole med lærer Harbo, ca. 1895

I midten ses fra oven:

- Nr. Dalby forskole, Kløvestedvej 2, ca. 1925. I dag huser bygningen Skovbo Lokalhistoriske Arkiv.
- Kimmerslev skole, Dyndetvej 7, ca. 1923. Opført 1892, nedlagt 1940.
- Ølby Skole, ca. 1910
- Borup skole, tidligere Hovedgaden 60, ca. år 1900. Opført 1882 og udvidet i 1905 med en vinkelbygning. Nedrevet 1974. (stort billede).

Højre række fra oven:

- Ejby hovedskole og forskole, Bispevænget 10 og 8. Hovedskolen opført 1859, forskolen i 1904.
- Gørslev skole, Trekanten 11. Opført år 1900, nedlagt 1963 og børnene overført til den nyopførte Gørslev Centralskole.
- Lidemark skole, Lidemarkvej 81, ca. 1929. Fungerede som skole fra 1841 til 1943, hvor skolen flyttede til en nyopført skolebygning.

**En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune**

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Børn og Skoler

En udstilling om skolerne i Køge, må naturligvis også handle om de børn der gik i skolerne. Uden børn - ingen skoler. Ved at se på børnenes udseende, påklædning og opstilling, kan man udlede meget om den tid de stammer fra. Prøv selv at gå på opdagelse i billederne!

Om skolebillederne

1. række vandret:

A. Frøknerne
Ferslevs skole i
Kirkestræde, ca.
1900.

B. Skoleinteriør,
Brochmands Skole.

2. række vandret:

A. Olivia Petersens
Privatskole, 1906.

B. Skolebillede, Herfølge
1928.

C. Skolegård, Borgersko-
len 1898. (På skrå).

3. række vandret:

A. Brochmands skole
1938/39. 1 klasse.

B. Børn fra Herfølge Gl.
Skole.

4. række vandret:

A. Gården på Søndre
Skole. (På skrå).

5. række:

A. Første skoledag.
Herfølge Centralskole
med flaget hejst. 1954.

6. række:

A. August 1946,
Brochmands Skole

B. (På skrå) Legende
børn, Brochmands Skole i
1970'erne.

7. række:

A. Børnehaveklasse i
1970'erne - nye tider i
skolen. Herfølge Skole.

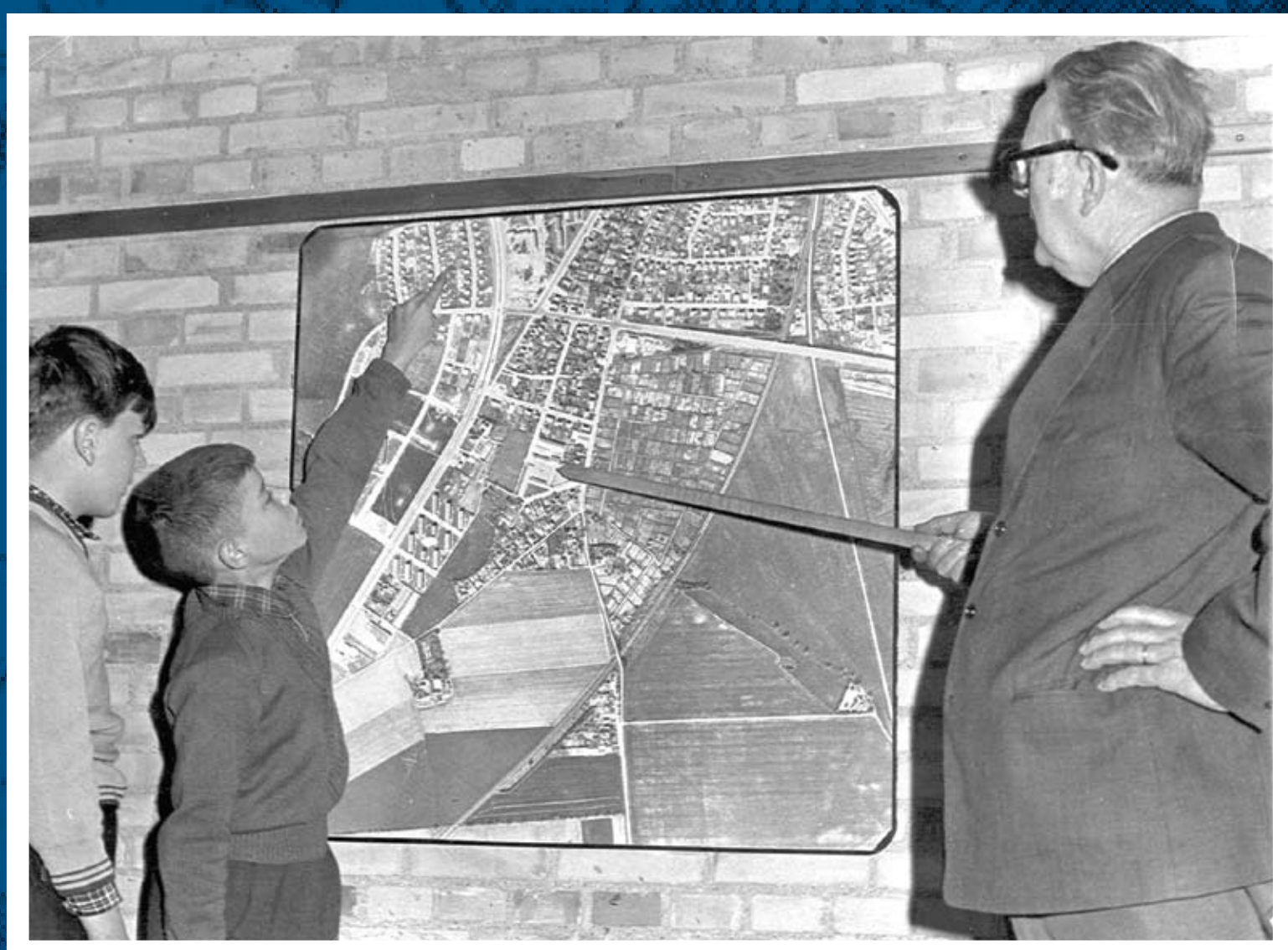
En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Nye tider - nye skoler

Byen vokser

De første skoler i Køge var selvsagt lokaliseret inde i bykernen. Med byernes vækst og forbedringen af undervisningen, blev der jævnligt behov for opførelse af ny skoler. Det skete i 1900-tallet og især i årtierne efter Anden Verdenskrig i de mange nybyggede bydele. Indtil da kunne alle Køge Kommunes børn rummes i de to gamle skoler.

Første moderne byskole

Søndre Skole kom til i 1954, som den første moderne byskole. (1. fra oven). Det stigende børnetal i de nye kvarterer syd for Køge, gjorde det nødvendigt at bygge nye skoler.

Det var dog ikke nok. I forbindelse med opførelsen af de mange nye boligområder, kom også en række andre skoler til:

Ellemarksskolen kom til i 1968 vest for bykernen (2. fra oven). Hastrup Skole fra 1971 mod sydvest (3. fra oven). Boholte Skole fra 1973, også mod sydvest, var dog kun i brug få år, før faldende børnetal satte nedlæggelser på dagsordenen. I 1986 overgik den til teknisk skole.

Det var også en periode med faldende børnetal, der førte til en sammenlægning af de to gamle byskoler under et nyt, fælles navn: Sct. Nicolai Skole. I dag er her Kunstmuseet Køge Skitsesamling til huse i den gamle hovedbygning fra Brochmands Skole.

Kommunen vokser

Ved kommunesammenlægningen i 1970 fik Køge Kommune med eet slag en række nye skoler:

Fra Ølsemagle kommune kom Kirstinedalsskolen i 1954 (4. fra oven) og mod nordvest Ølby Skole (fra 1954, med forgængere tilbage til 1742). Nederst ses Herfølge Skole, også fra 1954, der efter kommunalreformen i 1970 hørte under Køge Kommune.

Den nyeste kommunalreform, hvor Køge og Skovbo kommuner blev slået sammen, bragte det samlede antal af folkeskoler op på 16.

**En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune**

KØGE KOMMUNE

Skolerne i Køge 200 år

Skolerne - Fra før til nu

Vidste du...
- at der går ca. 7150 børn i folkeskolerne i Køge?
- at der ligger 16 folkeskoler i Køge Kommune?
Test din viden om skolernes historie i Køge på
www.historieskolen.dk

Skolerne i Køge

2018 ??

2008

200-års jubilæum

2007

Kommunalreform betyder mange nye skoler

1970

Kommunalreform betyder mange nye skoler

1929

Enhedsskolen i Køge Kommune indføres. Gamle skoler ophæves.

4. februar 1859

Tøxens Skole indviet

2. november 1808:

Borgerskolen grundlægges

1776:

Latinskolen nedlægges

ca. 1540

Køge Latinskole grundlægges.

Skolerne i Danmark

1993

Skolelov indfører 9 årig enhedsskole uden mulighed for opdeling i 7.-9. klassetrin. Udgangspunkt i eleven

1975

Ny skolelov.

9 års undervisningspligt indføres og delingen efter 7. klassetrin afskaffes

1958

Skolelov afskaffer forskel mellem by- og landsbyskoler og indfører 7 årig grundskole og 3 årig real-overbygning

1937

Skolelov indfører den praktiske mellemsskole som parallel til eksmensmellemsskolen. Praktiske fag som f.eks. sløjd styrkes

1903

Skolelov indfører mellemsskolen

1899

Den ny skolelov fastsætter klassekvotienten til max. 35 i byerne og 37 på landet

1814

Skolelov indfører gratis undervisning til alle børn. "Nyttige borgere i staten". Almueskolen og borgerskolen. Almindelig undervisningspligt for alle børn mellem 7 og 14 år.

1788

Regeringen nedsætter en skolekommission, der arbejder med den fremtidige undervisning.

1739

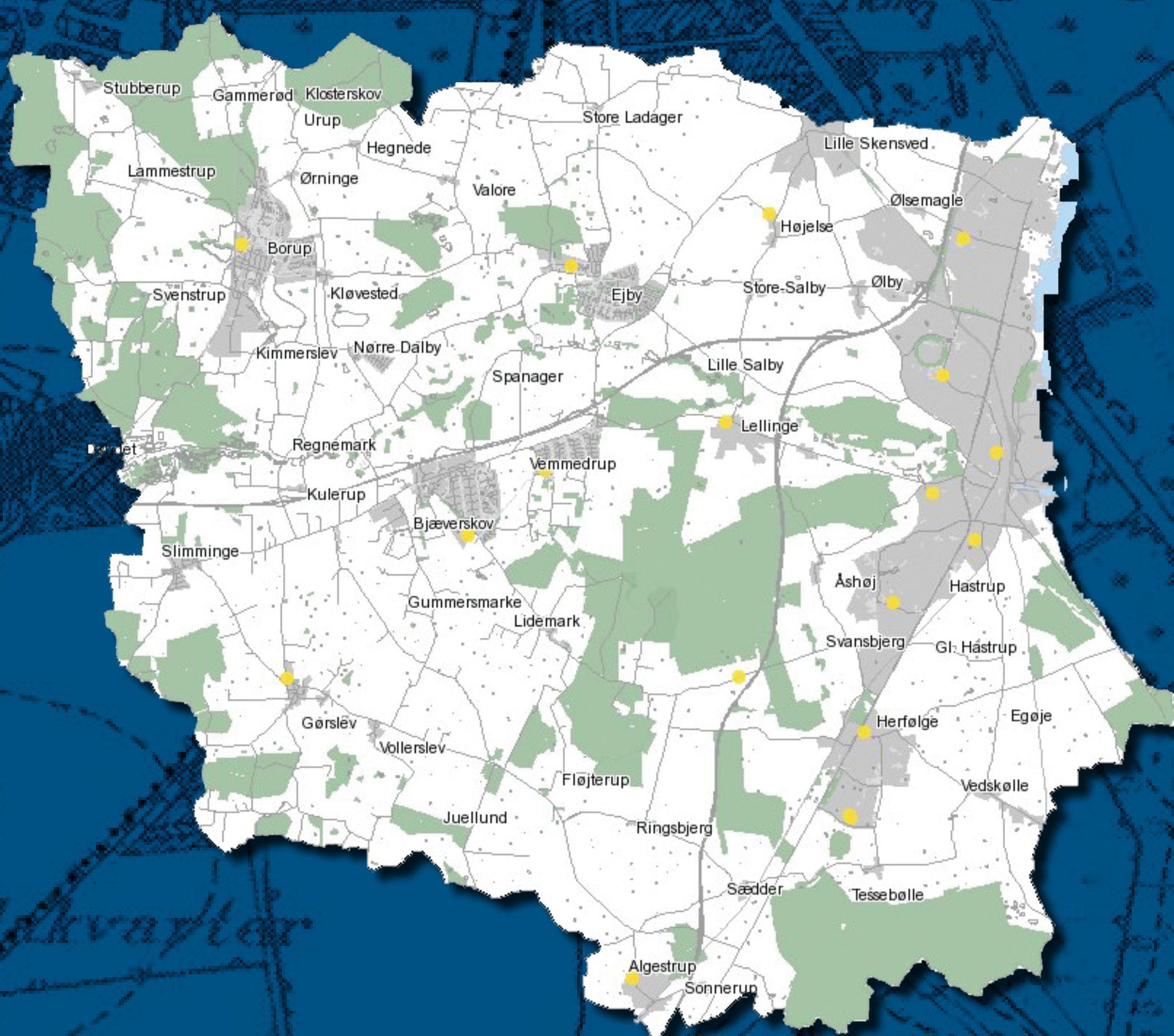
Undervisningspligt indføres i Katekismus og læsning: Eleven overhøres i Katekismus før konfirmationen. Oplysningstiden.

1721

Frederik 4. 240 almueskoler oprettes på landet på kronens ryttergods

1539

Den første skolelov, Christian 3.: Latinskole i hver Købstad katekismus.

En udstilling af Køge Byhistoriske Arkiv,
i samarbejde med
PUC, Pædagogisk Udviklingscenter og
Skoleafdelingen i Køge Kommune